

Последици на фактичката раздяла между съпрузи. Претендиране на обезщетение за лишено ползване на имот СИО по време на фактичката раздяла

Правна уредба:

СЕМЕЕН КОДЕКС (СК)

ГРАЖДАНСКИ ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС (ГПК) - чл. 318 и сл.

ЗАКОН за закрила на детето (ЗЗД)

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ № 5 от 24.06.2017 г. на ВКС по тълк. д. № 5/2014 г.,

ОСГК

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ № 1 от 3.07.2017 г. на ВКС по т. д. № 1/2016 г., ОСГК

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ № 7 от 2.11.2012 г. на ВКС по тълк. д. № 7/2012 г.,

ОСГК

Цел на процедурата

Процедурата разглежда основни правни последици, които биха могли да се породят в най-честите житейски ситуации на фактичката раздяла. Тъй като фактичката раздяла не е уредена детайлно в българското законодателство, процедурата е базирана в основната си част на съдебна практика.

Общи положения

Макар да не е изрично и детайлно уредено в закон като процедура, регистрация, последици и т.н., фактичкото съпружеско съжителство, както и фактичката раздяла между съпрузи е често срещана форма, водеща до определени правни последици, сходни до тези при развод.

Правните последици на фактичката раздяла могат да бъдат свързани с режим на лични отношения на родителите с детето, родено от брака/фактичкото съжителство, със задълженията за плащане на издръжка, с определени имуществени отношения между съпрузите в режим на фактическа раздяла и т.н.

Фактическа раздяла е налице когато продължително, трайно и окончателно е прекъсната връзката между съпрузите-тук се има предвид всякаква емоционална, физическа, икономическа и духовна връзка между тях. Фактическа раздяла между съпрузи е налице най-често, когато единият съпруг е напуснал семейното жилище и въпреки, че няма развод между страните, те живеят разделено. Няма се предвид краткотрайната раздяла между съпрузите, която би могла да бъде преодоляна, а раздяла, при която съпрузите са преустановили връзка помежду си и отношенията им са се превърнали във формални, независимо, че не е постановен развод.

1. Последици от фактичката раздяла, свързани с децата

Те касаят случаите, когато родителите са сключили брак и са във фактическа раздяла, както и когато не са сключвали брак, но са живяли при фактическо съжителство и са разделени, но имат родени деца.

1.1. Равни права на двамата родители по отношение на децата

Най-често по време на фактичката раздяла, ако от брака има родени деца, те живеят с единия от съпрузите, отделно от другия съпруг. В подобна житейска ситуация обаче следва да се има предвид, че СК дава и на двамата родители равни права по отношение на децата, въпреки че те живеят само с единият родител. Според чл. 122, ал. 2 от СК родителите имат равни права, независимо дали са в брак. Според чл. 123 от СК родителските права и задължения се упражняват в интерес на детето от двамата родители заедно и поотделно. Когато родителят е действал сам, той е длъжен да уведоми другия родител. Упражняването на родителските права и задължения се извършва по общо съгласие на родителите. При

разногласие те могат да се обърнат към медиатор или да предявят иск пред районния съд по настоящия адрес на детето, който решава спора след изслушване на родителите, а при необходимост - и на детето. Решението на съда може да се обжалва по общия ред.

Когато е сезиран, съдът се ръководи от интересите на детето. Висшият интерес на всяко дете е дефиниран в § 1, т. 5 от Допълнителните разпоредби на ЗЗД и е преценка на: а) желанията и чувствата на детето; б) физическите, психическите и емоционалните потребности на детето; в) възрастта, пола, миналото и други характеристики на детето; г) опасността или вредата, която е причинена на детето или има вероятност да му бъде причинена; д) способността на родителите да се грижат за детето; е) последиците, които ще настъпят за детето при промяна на обстоятелствата; ж) други обстоятелства, имащи отношение към детето.

1.2. Издръжка за минало време

По време на фактичката раздяла съпругът/родителят, при когото децата не живеят, е длъжен да им заплаща издръжка. В този смисъл виж чл. 143 от СК.

Съгласно чл. 149 от СК издръжка за минало време може да се търси най-много за една година преди предявяването на иска.

Всички брачни иски може да се съединяват помежду си. С тях задължително се предявяват и разглеждат исковите за упражняване на родителските права, личните отношения и издръжката на децата, ползването на семейното жилище, издръжката между съпрузите и фамилното име (чл. 323 ГПК).

1.3. Спор относно родителски права

Съгласно разпоредбата на чл. 127 от СК когато родителите не живеят заедно, те могат да постигнат съгласие относно местоживеенето на детето, упражняването на родителските права, личните отношения с него и издръжката му. Те могат да поискат от районния съд по настоящия адрес на детето да утвърди споразумението им. Споразумението има сила на изпълнително основание по чл. 404, т. 1 от Гражданския процесуален кодекс. Ако родителите не постигнат споразумение, спорът се решава от районния съд по настоящия адрес на детето, който се произнася относно местоживеенето на детето, упражняването на родителските права, личните отношения с детето и издръжката му съгласно чл. 59, чл. 142, чл. 143 и чл. 144. По искане на родителя съдът определя привременни мерки в интерес на детето, след като поиска становище от дирекция "Социално подпомагане". Определението не подлежи на обжалване, но може да се изменя от същия съд. Съдът може да приложи защитните мерки по чл. 59, ал. 8 от СК. За привременни мерки говори и чл. 323 ГПК, които се предявяват през време на бракоразводната процедура.

Най-често ситуацията касае случаите, когато по време на фактичката раздяла, единият родител е отвел детето със себе си, откъсвайки го от другия родител.

1.4. Спор при разногласие между родители за пътуване на дете в чужбина

Според чл. 127а от СК въпросите, свързани с пътуване на дете в чужбина и издаването на необходимите лични документи за това, се решават по общо съгласие на родителите. Когато родителите не постигнат съгласие спорът между тях се решава от районния съд по настоящия адрес на детето. Производството започва по молба на единия от родителите. Съдът изслушва другия родител, освен ако не се яви без уважителни причини. Съдът може и по своя инициатива да събира доказателства. Съдът може да допусне и предварително изпълнение на постановеното решение.

Съдът може да разреши по реда на чл. 127а СК пътуването на ненавършило пълнолетие дете в чужбина без съгласието на единия родител само за пътувания в определен период от време и/или до определени държави, респ. държави, чийто кръг е определяем (виж Тълкувателно решение № 1 от 3.07.2017 г. на ВКС по т. д. № 1/2016 г., ОСГК).

1.5. Мерки за лични отношения с дядо и баба на детето

Дядото и бабата също могат да поискат да им бъдат определени мерки за лични отношения с децата съгласно разпоредбата на чл. 128 от СК.

2. Имуществени последици между съпрузи по време на фактическа раздяла

В Семейния кодекс се уреждат няколко възможни режима на собственост между съпрузите по време на брака: законов режим на общност; законов режим на разделност; и договорен режим (виж чл. 18 от СК).

Законовият режим на общност се прилага, когато встъпващите в брак не са избрали режим на имуществените си отношения, както и ако са непълнолетни или ограничено запретени (чл. 18, ал. 2 от СК).

Режимът на имуществените отношения се регистрира по реда на чл. 19 от СК. Режимът на имуществените отношения може да бъде променен по време на брака. Промяната се отбелязва в акта за сключване на граждански брак и в регистъра по чл. 19 от СК.

Според чл. 27 от СК съпружеската имуществена общност се прекратява с прекратяването на брака. Съпружеската имуществена общност може да се прекрати по съдебен ред и по време на брака, ако важни причини налагат това. Съпружеската имуществена общност може да се прекрати по време на брака, ако съпрузите изберат режим на разделност или сключат брачен договор.

Съпружеска имуществена общност е бездялова съсобственост върху придобитите по време на брака вещи, включително паричните влогове. Съвместният принос на съпрузите може да се изрази във влягането на средства и труд, в грижи за децата и работа в домакинството и се предполага до доказване на противното.

При законовия режим на разделност правата, придобити от всеки от съпрузите по време на брака, са негово лично притежание (чл. 33 от СК)

При наличието на сключен брачен договор се прилага посоченото в него (относно брачния договор виж чл. 37 и сл. от СК).

2.1 Претендиране на обезщетение по чл. 31, ал. 2 от СК

Според Тълкувателно решение № 5 от 24.06.2017 г. на ВКС разпоредбата на чл. 31, ал. 2 ЗС е приложима при съпружеска имуществена общност, когато при фактическа раздяла общият имот се ползва само от единия съпруг. Периодът обхваща само времето на фактическата раздяла до прекратяването на брака, като след прекратяване на брака следва да се заведе отделен иск за периода, следващ прекратяването на брака, респективно прекратяването на СИО.

Съгласно Тълкувателно решение № 5 от 24.06.2017 г. фактическият състав на обезщетението по чл. 31, ал. 2 от ЗС не изисква ищецът да е заявил намерение за реално ползване на общата вещ. Достатъчно е той да е отправил надлежна писмена покана за обезщетение. Според Тълкувателно решение № 7 от 2.11.2012 г. на ВКС по тълк. д. № 7/2012 г., ОСГК правото на обезщетение се дължи само за времето, през което съсобственикът е лишен от възможността да си служи с общата вещ съобразно своя дял.

За целта, след като е налице отправена и получена от другия съпруг покана, съпругът, лишен от достъп до имота, може да заведе иск пред компетентния районен съд. Следва да се отчетат и общите разпоредби, касаещи давността относно претендиране на сумите. По делото обикновено се назначава експертиза, която да отчете какъв е дължимия, за съответния имот и в конкретния район, наем. Решението може се обжалва по общия ред. След прекратяване на брака, съпругът може да заведе отделен иск за периода, следващ прекратяването на брака, ако препятстването на достъпа продължава.

Ако съпругът, ползващ имота, е допуснал трети лица да живеят в него, другият съпруг, лишен от достъпа, може, също така, да подаде сигнал в прокуратурата за самоуправство.

2.2. Други имуществени последици

А. Също така, според чл. 32, ал. 2 от СК съпрузите отговарят солидарно за задължения, поети за задоволяване на нужди на семейството. Касае се за солидарност

между съпрузите за поето задължение по време на техния брак, имащо за цел задоволяване на определени нужди на семейството. Когато едно парично задължение например, е поето от единия съпруг, солидарната обвързаност за другия възниква по силата на законовата презумпция, че взетата в заем сума се използва за задоволяване нужди на семейството.

Когато един от солидарните длъжници (бивш съпруг), удовлетвори кредитора след прекратяване на брака, или след настъпване на фактическа раздяла, той придобива регресно право срещу другия съпруг, за да възстанови нарушеното имуществено равновесие. Касае се за законова презумпция, която подлежи на оборване от другата страна, която твърди, че сумите са използвани за задоволяване на нужди, различни от семейните. Без значение е, че в договора за кредит фигурира единствено единият съпруг като кредитополучател.

Фактическият състав за ангажиране на регресна отговорност включва: 1. Да има сключен договор за заем от единия съпруг по време на брака; 2. другият съпруг да е знаел за сключения заем и за неговата цел; 3. Заемът да е сключен за задоволяване нужди на семейството и че този заем заедно с дължимата лихва, е върнат само от единия съпруг.

Често се твърди, че кредитът е изтеглен по време фактическата раздяла, поради което не следва да се приеме, че е разходван за семейни нужди. Ако заемът е сключен по време на фактическа раздяла, трябва да бъдат установени всички от гореизброените релевантни обстоятелства за регресната отговорност, което на практика е трудно да бъде доказано в един процес, най-вече, защото се предполага че заемът е сключен за задоволяване нужди на семейството.

Под "нужди на семейството" се разбират общите потребности на членовете на семейството, които според практиката главно са за снабдяване с храна, стоки, продукти, материали, заплащането на необходимите за съвместния живот разходи (вкл. за оправданите лични нужди на членовете на семейството), задоволяването на които произтичат от изискванията за семейна солидарност, благополучие и взаимопомощ. Счита се, че всичко закупено от съпрузите по време на брака (включително и закупуването на недвижими имоти) с посочената цел е за нуждите на семейството.

В тежест на оспорващия съпруг е да докаже факта на фактическата раздяла, както и че удовлетворената нужда не е семейна, а лична. Щом вещите, удовлетворяващи нужди на семейството, са поначало общи, независимо от това, на чие име са придобити, то се приема, че и задълженията, изпълняващи същата функция, също следва да бъдат солидарни, независимо дали са поети от единия от съпрузите.

Б. Относно имот, придобит по време на фактическа раздяла - практиката е също противоречива и като цяло подобни дела са трудни за доказване. За да установи, че имотът е негова лична собственост и че другият съпруг няма принос в придобиването му, съпругът, който е придобил имота трябва да заведе дело срещу другия съпруг (виж чл. 21, чл. 23 СК). Този иск може да се заведе както по време на брака, така и след прекратяването му. Ситуацията касае случаите, когато съпрузите имат брак, но са във фактическа раздяла по време на закупуването на имота от единия съпруг.